

Posudek na rigorózní práci paní Mg. Kateřiny Patové, Sociální a charitativní činnost Vojenského a špitálního řádu sv. Lazara Jeruzalémského, Praha 2018. 107 stran a přílohy.

Studium dějin a působení rytířských řádů patří k tradičním historiografickým tématům i v českém prostředí. Centrem pozornosti jsou především templáři, johanitě, němečtí rytíři, zatímco Řádu svatého Lazara Jeruzalémského se badatelé věnují v omezenější míře. I z tohoto důvodu je třeba práci paní Mgr. Kateřiny Patové ocenit.

Autorka svoji práci do pěti základních okruhů, toto dělení jí umožnilo postihnout působení řádu od jeho vzniku až do současnosti.

Úvodní kapitola by měla v kvalifikační práci obsahovat důkladné zhodnocení pramenů a literatury, autorka se omezil na jednoduchý výčet nejzákladnějších prací. Bližšího vysvětlení by si zasloužilo konstatování v poznámce, že Steven Runciman je v mnoha ohledech považován za překonaného. Stejně tak je třeba podotknout, že se Steven Runciman nezasloužil ani tak o popularizaci tématu křížových výprav, v jeho rámci také rytířských řádů, ale o jeho skutečně vědecké řešení. Autorce zcela uniklo, že se rytířskými řády kromě Milana Bubna zabývají i další čeští historici, stačí připomenout brněnské Libora Jana a Jiřího Mitáčka. Nedostatečné je odvolání se na webové stránky řádu svatého Lazara, stránky mají spíše propagační charakter a informace tam získané jsou zcela nesporně tendenčně ovlivněné. Zcela chybí zahraniční literatura, jež se dějinám a působení řádu svatého Lazara Jeruzalémského věnuje. Nesporné rovněž je, že by se minimálně k novějším dějinám řádu daly využít i archivní materiály. Konstatovat je nutné, že literatura, s níž autorka skutečně pracovala, je velmi omezená a zůstává na úrovni populárních prací a nejzákladnějších přehledových encyklopedií. S prameny, jak této kategorii rozumí historik, přičemž práce je výrazně historická, nepracovala vůbec. Tyto dva momenty zásadně ovlivnily práci po všech stránkách.

Za vhodnou lze označit první kapitolu nazvanou „Charita a sociální práce“. Autorka se v ní zamýšlí hodnotami a morálními pravidly lidské společnosti v různých fázích jejího vývoje a také v různých náboženstvích. Opakuje známé principy sociální spravedlnosti, jež jsou vlastní judaismu, křesťanství, islámu a jež se objevují i pohanských náboženstvích. V této kapitole se objevují nepřesnosti ve výkladu historického vývoje. Na začátku 9. století nelze rozhodně mluvit o vzniku prvních řemeslnických cechů a bratrstvech. Ostatně sama o tři řádky dále píše o postupném růstu měst a městské populace od poloviny 11. století (s. 17). Nepřesné je také spojování universit s růstem gramotnosti. Další připomínky podobného druhu by byly jenom rozměňováním konstatování, že se autorka výrazně mýlí se znalostmi obecných i českých dějin.

Ve druhé kapitole nazvané „Geneze řádu“ věnuje pozornost okolnostem vzniku řádu svatého Lazara Jeruzalémského i středověkým evropským dějinám. Opět je poznat, že se příliš v dějinách neorientuje. Formulace typu „po evropském kontinentě jako jedovatá chobotnice začalo svá chapadla plíživě rozprostírat „temné období“... (s. 23) patří spíše do beletrie než do odborného textu, navíc není jasné, co autorka vlastně za ono „temné období“ považuje. Normané jistě znamenali velký problém, ale rozhodně nelze tvrdit že „...sebral obyvatelům evropských zemí jakýkoliv smysl života na celá následující dvě století...“ (s. 24). Odvolávání se na učebnice je na místě v referátě na střední škole, nikoliv v rigorózní práci (s. 22-23). Kardinál Humbert da Silva Candida nikdy nebyl papežem a roku 1054 nelze přisuzovat podstatnější význam, jak ukazují bádání už po několik desetiletí (s. 27). Kapitola plná podobných chyb a nepřesností velmi podivným způsobem přibližuje okolnosti vzniku řádu svatého Lazara, v poznámce a s odkazem na oficiální internetový zdroj (s. 35). Neuspořádaným způsobem se v dalších částech této kapitoly zabývá působením řádu v Palestině a jeho postupným šířením v Evropě. Přecházení ze století do století a ze země do země postrádá vnitřní logiku a vede ke vzniku nepřehledného textu plného dílčích informací, jejichž přínos je v důsledku toho sporný. Význam informací soustředěných v podkapitole *Existence řádu v českých zemích* poněkud snižuje konstatování, že druhý díl Kosmovy kroniky mapuje období mezi lety 1140-1320, protože toto období nezahrnuje ani tzv. Druhé pokračování Kosmovo. Zejména pro období 16. - 18. století by se daly najít a využít archivní materiály, které by mohly přinést zcela nové poznatky. Stručná kapitoly výstižně připomíná hlavní události spojené s působením řádu v českých zemích, její přínos ale mohl být výraznější.

Třetí kapitola nazvaná „*Soudobé dějiny – nová kapitola Řádu*“ přináší opět množství detailních informací, jimž chybí systematictější uspořádání, autorka se v důsledku toho často opakuje a snižuje přínos své práce. Podobným způsobem lze charakterizovat i podkapitolu s názvem „*Nová etapa řádu v Čechách*“. Při jejím zpracovávání bylo možné a vhodné využít články v časopise Reunion, v nichž se objevuje množství informací, které se dotýkají situace uvnitř řádu v českých zemích. Nesporně zajímavé jsou informace, jež dokumentují zapojení představitelů šlechtických rodů a církevních představitelů do vedení a působení řádu.

Kapitola nazvaná „*Organizace a struktura*“ přináší povšechné a poměrně známé informace o řádových patronech a heraldice. Připomínka řádových obleků je chvályhodná, ukazuje mj. na životnost Řádu a podobu jeho zakotvení i v dnešní společnosti.

Nesporně přínosná je poslední kapitola nazvaná „*Sociální aktivity Řádu v současnosti*“. Logicky v podobě výčtu ukazuje na formy a místa působení Řádu a dokládá tak, že není jen

symbolem minulosti. Z ní si uchoval nejen slavnosti a obleky, ale také výraznou působnost v oblasti zdravotní a sociální péče. Bylo by možná užitečnější, kdyby se autorka soustředila právě na současnost s využitím pramenů nejrůznější podoby a doložila tak význam církvi i v dnešní době, kdy je mnohdy zpochybňován a negován.

Práce paní Mgr. Kateřiny Patové je zajímavým pokusem o postižení historie a působení jednoho z církevních vojenských a špitálních řádů. Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského patří k méně známým a méně připomínaným, volby tématu je proto nesporně zajímavá a přínosná. Na práci je poznat, že autorka neprošla důkladnějším historickým školením, bylo by proto vhodnější, kdyby se soustředila na současnost a s využitím dostupných pramenů a metod vlastních bádání o nejnovějších dějinách napsala práci, jež by ukázala na význam působení církevních institucí v dnešní době. Přes výhrady v posudku vznesené je třeba práci ocenit jako zajímavou a přínosnou – právě s ohledem na informace o současnosti. Lze ji proto hodnotit jako vhodný podklad k obhajobě a získání titulu ThDr.

V Brně 20. června 2018

Doc. Dr. Pavel Boček, CSc.